

Lärarhandledning

Så jävla kallt

Författare: Lova Lakso

Rekommenderas för 14 och uppåt

SÅ JÄVLA KALLT

en ungdomsroman av Lova Lakso

Diskussionsteman

Att lämna:

"Why do you go away? So that you can come back. So that you can see the place you came from with new eyes and extra colors. And the people there see you differently, too. Coming back to where you started is not the same as never leaving." – Terry Pratchett

"It's a funny thing coming home. Nothing changes, everything stays the same, feels the same, even smells the same. You realize what's changed is you."

– F Scott Fitzgerald

Det finns många berättelser om att längta bort, eller längta till, och Så jävla kallt är en av dem. När människor lämnar en plats brukar man prata om push- och pullfaktorer: motiv för att vilja ifrån, eller till något.

- Vad är Karlas, Kajas och Aziz olika motiv för vad de vill ifrån och till? Hur skiljer de sig åt?
- Karla och Kaja åker hem igen. Hur kan samma tillvaro upplevas annorlunda av dem då?

"Coming of age":

Coming of age är en genre i litteratur, film eller dataspel som handlar om huvudpersonens inre resa eller mognad från ung till äldre, ofta tonåring

till vuxen, och speglar en mognadsprocess. Coming of age-berättelser – på svenska ofta kallade utvecklingsromaner – brukar fokusera på dialog eller inre monolog snarare än handling. De är ofta återberättade i imperfekt men måste inte vara det.

- Kan man säga att *Så jävla kallt* är en coming of age-roman? Varför/varför inte?
- Vilka egna inre resor gör Kaja, Karla och Aziz längs vägen? Finns det likheter och skillnader?
- Lova Lakso har i en intervju beskrivit att hemstaden "blir projek-tionsyta för starka känslor" och "får ta all skit", i en process där Karla gör upp med svåra känslor. Vad kan författaren mena med det? Kan Karlas hat mot sin hemstad tolkas som något annat än att det är staden det är fel på?

Resa och plats:

I *Så jävla kallt* ger sig vännerna av på en resa söderut från norra Sverige, med obestämt mål, från kyla till värme. Boken kan sägas vara en reseberättelse. I en recension i Dagens nyheter beskrevs författaren genom *Så jävla kallt* som att ”göra Sverige större”. Filosofen Michele Foucault menade att det vi inte har språk för, det kan vi heller inte föreställa oss. *Hur* vi talar om världen, *skapar* världen.

- Hur har författaren använt resan för att driva handlingen framåt?
- Vad betyder det att ha berättelser från platser man kan känna igen sig i, till exempel utifrån plats, kön eller ålder? Är det viktigt för dig? Varför/varför inte?
- Är en plats likadan oavsett hur den beskrivs, eller kan beskrivningar förändra platsen?
- Hur har författaren använt kyla och värme i berättelsen? Hur speglar vädret andra händelser/tillstånd i boken?

Relationer:

Att skriva handlar om att försöka gestalta. Det betyder att utifrån bilder, metaforer, dialoger, reaktioner eller miljöer visa på vad som händer, snarare än att skriva det rakt ut. Man brukar tala om ”toppen av isberget”: att texten är toppen, medan största delen av berättelsen är dold under ytan eller ”mellan raderna”. Det gör läsningen spännande. Den som läser blir ett slags medskapare av berättelsen. Därför kan också tankar och tolkningar skilja sig åt. I boken finns vänskapsrelationer, kärleksrelationer, familjereaktioner och konflikter.

- Hur uppfattade ni Karla och Aziz relation? Hur kommer den att se ut i framtiden? Skiljer sig era tolkningar åt?
- Hur uppfattade ni Karlas relation till sina föräldrar? Varför tror ni

att hon känner som hon gör? Beror det på henne, föräldrarna eller något annat?

- Vad hände egentligen med Emil H? Varför tror ni han handlade som han gjorde? Vad blev konsekvenserna för Karla?

Skrivövningar

Välj en eller ett par skrivövningar att arbeta med.

• Skriv om plats!

Karla hatar sin hemstad, men under resans gång närmar hon sig ett Norrland som hon kan tycka om och se sig själv i, med hjälp av Kaja. Tänk på en plats du tycker om, men som kanske är okänd för, förbisedd eller ogillad av andra. Det kan vara en fotbollsplan, en by eller något annat. Skriv en halv sida om den platsen. Vilken plats är det? Vem är du där? Hur hänger du och platsen ihop?

• Skriv ur en annans perspektiv!

Hur gick det för Aziz? Vad hände efter att de skiljts åt? Kom han fram till Grekland? Vad hände där? Gör ett nedslag i Aziz liv – skriv en halv sida utifrån hans perspektiv.

• Gestalta känslor!

Så jävla kallt är skriven i jag-perspektiv, och man följer Karlas känslor. Karla vet inte vad andra känner och tänker, så därför vet inte läsaren det heller.

Vad kände egentligen när Kaja läste försäkringsbrevet? Hur gick det till när hon bröt ihop? *Gestalta* hennes inre värld, en halv sida.

- **Skriv ur ett djurs perspektiv!**

Hur upplevde Hemingway resan? Om Hemingway hade beskrivit den med ord, vad hade hon sagt? Ville hon åka? Hur skulle en hund kunna uppleva något av det som hände? Skriv en halv sida utifrån Hemingways tankar och känslor, eller välj att skriva utifrån ett djur du älskar.

- **Skriv motiv!**

Jag är så jävla... vad? Vad är du arg/trött/peppad på? Skriv en scen ur jag-perspektiv med där dina motiv för att vilja till/från något. Tänk push- och pullfaktorer.

- **Skriv dialog!**

Vi pratar ofta med mycket underton och känsla, utan att egentligen säga rakt ut vad vi menar eller vad som händer. Genom dialogen kan man ana om det finns konflikt, dolda känslor eller någon annan *underton*. Människor är proffs på att uppfatta undertoner, och de är faktiskt *en* del i vår kommunikation. Skriv en dialog mellan två personer där man kan förstå en känsla eller en konflikt, trots att det inte skrivs rakt ut vad det gäller.

- **Skriv om!**

I en skrivprocess där en bok blir till görs omskrivningar, bearbetningar och slutkorrektur. Författaren (och förläggaren samt redaktören!) lusläser texten flera gånger, och under vägen kan saker ändras, fördjupas eller tas bort. Hade du trott/önskat att något hände på ett annorlunda sätt? Kul! Välj en scen ur boken och ändra den precis som du vill!

Karaktärer

Läraryrberedelse: *Ta med bilder på människor, t.ex. urklippa ur tidningar. Minst två per elev i klassen.*

Personporträtt:

Att skapa karaktärer är roligt och viktigt för en berättelse. De tre huvudkaraktärerna i *Så jävla kallt* har olika motiv för att lämna hemmen, utifrån vilka de är som personer. Att personerna i en berättelse är olika varandra gör ofta att det blir mer spännande att läsa.

- Hur är Karla, Kaja och Aziz som personer? Har de något som kännetecknar dem? Vad är deras bästa/sämsta egenskaper? Var tror ni att de är om 10 år?

En serie skrivövningar för att skapa karaktärer:

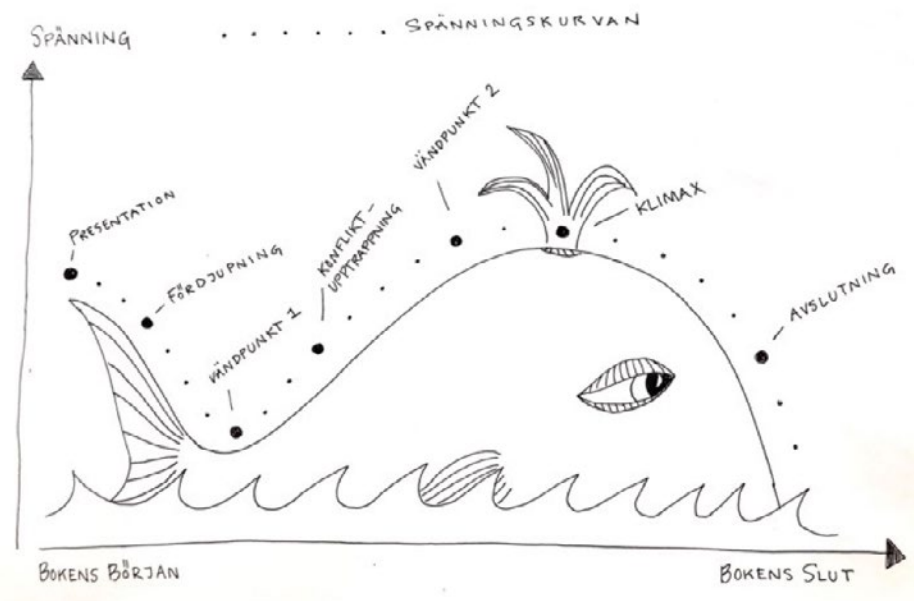
- Välj en av bilderna. Det är din karaktär! Föreställ dig att hen har ett helt liv. *Hur bor den? Vad gör den? Vad tänker hen på just nu? Vad har just hänt i hens liv? Vad är hen rädd för?* Använd frågorna eller tänk fritt.
- Para nu ihop er två och två. Berätta om karaktärerna för varandra. Kanske har ni frågor om den andres karaktär. Svara på varandras frågor spontant!
- Föreställ dig att din karaktär och din klasskollegas karaktär möts i ett av följande scenarion: A) Ett rån på Pressbyrån. B) En av er kör på en älg, den andra stannar. C) Ni tillhör samma familj och ska äta lunch, men har inte setts på tre år.
- Skriv en sida om vad som händer i den här situationen.

Dramaturgi

Dramaturgin är berättelsens ram. Redan Aristoteles skrev på 300-talet f.Kr. en verslärare (poetik) som beskrev hur en berättelse skulle konstrueras för att få bäst effekt. Han delade till exempel in berättelsen i början, en mitt och slut, och beskrev hur karaktärsutvecklingen borde se ut. Den *dramaturgiska kurvan* är ett mönster som en majoritet av berättelser i film, teater, böcker och datorspel är berättade utifrån för att bli spännande. Det börjar med *anslag*, *presentation* och *fördjupning*. Vid *första vändpunkten* händer något som påverkar karaktärens värld. I *konfliktupptrappningen* blir berättelsen mer intensiv - nya prövningar dyker upp. Vid *andra vändpunkten* är läget ofta "hopplöst" - hur fan ska det gå? Vid *klimax* (den slutgiltiga "striden" i Grekiska dramen) nås en lösning. Hur blev det? Oavsett om det gick bra eller åt helvete avslutas berättelsen med en *avtoning*. Livet återfår sin form och fortsätter, trots allt. Spänningen tonas ner och berättelsen avslutas.

Under berättelsens yta kan man också fundera över berättelsens budskap. Vad har man lärt sig? Det kan till exempel vara att "brott lönar sig aldrig" eller "ge aldrig upp". Man kan också fungera över om något saknas i den dramaturgiska kurvan, som en överraskning.

Den dramaturgiska kurvan skiljer sig åt mellan romaner och noveller. Romaner är längre, rymmer fler karaktärer, längre tidsintervall och fler konflikter. Eftersom romaner tar lång tid att skriva är det ofta inget man hinner arbeta med i skolan. Men det kan vara roligt (och viktigt för den som vill skriva en bok någon gång!) att arbeta med romandramaturgi. Även om man väljer att följa dramaturgens alla delar eller inte, kan dramaturgi ses som ett slags skelett till alla skapade berättelser. Kroppen (kapitlen och karaktärerna) behöver sitt skelett för att röra sig och leva, stadigt förankrade i dramaturgin.

Dramaturgisk övning:

Steg 1:

Välj någon av de andra karaktärerna ur *Så jävla kallt* för att tänka kring en roman ur den personens perspektiv (eller, om du gjort karaktärsövningen, kan du välja din egen karaktär istället.) Arbeta med att tänka ut din idé, och skriv hållpunkter för den dramaturgiska kurvan i din bok.

Steg 2:

Skriv ett *kapitel* i din roman vid något av nedslagen i din dramaturgiska kurva. Vad händer här?

Begrepp att fördjupa sig i:

Coming of age

Push- och pullfaktorer

Kärlek

Öppna relationer

Familjerelationer

Kompisrelationer

Samtycke/övergrepp

Flyktingkrisen

Längta bort

Hem

Annat på samma tema:

Coming of age

Läs: *Min fantastiska väninna*, *Räddaren i nöden*, *Flyga drake*, *Jane Eyre*

Kolla: *The Ice Storm*, *Blå är den varmaste färgen*

Spela: *Tomb Raider*, *Life is Strange*

Reseskildring

Läs: *On the Road*, *Barnen ifrån Frostmofjället*

Foto Lisa Thanner

Kontakt

Boka författarbesök eller dela med dig av dina läsreaktioner (det blir författaren glad av!) genom:

lova.lakso@gmail.com

Instagram @lovalakso